

DOI: 10.30495/jss.2023.1973008.1544

Research Paper

Explaining the concept of social happiness in public spaces Case Study: Tabriz city

Sevda Mohammadi Delband

Ph. D. Student in Urban Design, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran.

Arash Saghafi Asl

Assistant Professor of Urban Planning, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran (corresponding author). E- mail: a.saghafi@iaut.ac.ir

Dariush Sattarzadeh

Associate Professor of Urban Planning, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran.

Mahsa Faramarzi Asl

Assistant Professor of Architecture, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran.

Growth, vitality and mental vitality of man has always been the focus of researchers and scholars due to the significant effect it has on all aspects of human personality and how different behaviors appear in him. Today's citizens of the cities of the world do not feel happy despite having urban amenities and facilities, and the aggravation of social anomalies is the product of adverse environmental conditions, spatial disorder and psychological pressures caused by the improper design of urban spaces. In order to achieve a favorable, healthy and happy atmosphere in cities, we need to observe certain principles and standards in the design of cities to achieve a happy city. This research is based on a quantitative method and aims to explain the concept of social happiness in urban public spaces. In order to meet this goal, it was emphasized in the theoretical foundations section that in general, happiness and urban public spaces affect each other. The research findings indicate that, based on the results obtained from statistical studies, all the conceptual variables of the research, including the dimensions of the quality of urban public spaces, physical-ecological dimensions, perceptual-semantic dimensions, cultural-economic dimensions, social dimensions, and mental dimensions, political-management dimensions, individual-personality dimensions have a significant relationship with the concept of social happiness and vitality. From the point of view of the citizens, the quality of the urban space is the most important dimension, which has a more important role in promoting the happiness and social vitality of the citizens and plays the most impact on the happiness of the citizens, and should be prioritized in planning related to urban space.

Conflict of interest:

ACCORDING TO THE AUTHORS, THE ARTICLE DID NOT HAVE ANY CONFLICT OF INTEREST.

Key words: *Explain The Concept, Happiness, Social Vitality, Urban Public Spaces.*

تبیین مفهوم شادی و نشاط اجتماعی در فضاهای عمومی

نمونه مورد مطالعه: شهر تبریز^۱

سنودا محمدی دلبنده^۲

آرش ثقفی اصل^۳

داریوش ستارزاده^۴

مهسا فرامرزی اصل^۵

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۴۰۲/۲/۲۷

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۱۱/۱۷

چکیده

بالندگی، سرزندگی و نشاط روانی انسان، به دلیل تأثیر قابل ملاحظه‌ای که بر تمام جنبه‌های شخصیتی انسان و بیگونی، بروز و ظهور رفتارهای مختلف در او دارد، همواره مورد توجه محققان و پژوهشگران بوده است. شهروندان امروز شهرهای جهان، علم، دغدغه برخوردار از امکانات و تسهیلات شهری احساس، شادمانی ندارند و تشدید ناهنجاری‌های اجتماعی، محصول شرایط نامساعد محیطی، نابسامانی فضایی و فشارهای روانی ناشی از طراحی نادرست فضاهای شهری است. برای دستیابی به فضای مطلوب، سالم و شاد در شهرها نیازمند رعایت اصول و موازین خاص در طراحی شهرها برای رسیدن به شهر شاد هستیم. این پژوهش با روش کمی و هدف تبیین مفهوم شادی و نشاط اجتماعی در فضاهای عمومی شهری می‌باشد. به منظور پاسخگویی به این هدف در بخش مبانی نظری تأکید شد که به طور کلی شادی و فضاهای عمومی شهری بر یکدیگر اثرگذارند. یافته‌های پژوهش حاکی از این است که بر اساس نتایج به دست آمده از مطالعات آماری، تمام متغیرهای مفهوم پژوهش، شامل ابعاد کیفیت فضاهای عمومی شهری، ابعاد کالبدی-اکولوژیک، ابعاد ادراکی-معنایی، ابعاد فرهنگی-اقتصادی، ابعاد اجتماعی، ابعاد ذهنی، ابعاد سیاسی-مدیریتی، ابعاد فردی-شخصیتی، دارای ارتباط معنادار با مفهوم شادی و نشاط اجتماعی می‌باشند. از دیدگاه شهروندان، بعد کیفیت فضای شهری مهم‌ترین بعدی است که نقش مهم‌تری در ارتقا شادی و نشاط اجتماعی شهروندان داشته و بیشترین اثرگذاری را بر شادی شهروندان ایفا می‌کنند و بایستی در برنامه‌ریزی‌های مرتبط با فضای شهری در اولویت قرار گیرند.

واژگان کلیدی: تبیین مفهوم، شادی، نشاط اجتماعی، فضاهای عمومی شهری.

۱. مقاله حاضر بر گرفته از رساله دکتری با عنوان "تبیین مفهوم شادی و نشاط اجتماعی در فضاهای عمومی شهرهای ایران، نمونه

مورد مطالعه: شهر تبریز" دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز می‌باشد.

۲. دانشجوی دکتری طراحی شهری، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران.

۳. استادیار شهرسازی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران (نویسنده مسئول). E-mail: a.saghafi@iaut.ac.ir

۴. استادیار شهرسازی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران.

۵. استادیار معماری، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران.

مقدمه

شهروندان امروز شهرهای جهان علی‌رغم برخورداری از امانات و تسهیلات شهری احساس شادمانی ندارند و تشدید ناهنجاری‌های اجتماعی، محصول شرایط نامساعد محیطی، نابسامانی فضایی و فشارهای روانی ناشی از طراحی نادرست فضاهای شهری است. برای دستیابی به فضای مطلوب، سالم و شاد و شاد در شهرها نیازمند رعایت اصول و موازینی خاص در طراحی شهرها برای رسیدن به شهر شاد هستیم (۱۴). شهرها باید بیش از این که موتور اقتصادی باشند، می‌بایستی سیستمی برای بهبود رفاه انسان تلقی شوند. شهرها بایستی به گونه‌ای طراحی شوند که ساکنان را شادتر کنند (۲۶). از دیدگاه مونگومری، شادی یک کانسپت و مفهوم نامشخص نیست، بلکه معادله‌ای تعریف شده و قابل اندازه‌گیری است و مستقیماً تحت تأثیر محیط ساخته شده پیرامون انسان از متروهای مملو از جمعیت گرفته تا گونه‌های معماری پیرامون ما و فضایی که در آن زندگی می‌کنیم، سطح استرس، سخاوت و بخشندگی و اعتماد ما به دیگران توسط طراحی شهری شکل می‌گیرد (۲۵). فضاهای شهری نقش اصلی در زندگی روزمره شهروندان دارد که با ارتقاء کیفی این فضاها می‌توان زندگی اجتماعی شهروندان را بهبود بخشید و زمینه حضور و فعالیت شهروندان را در فضاهای شهری فراهم ساخت. در ایران متأسفانه جهت شاد و سرزنده نمودن فضاهای شهری از راهکارهای سطحی و ساده استفاده می‌کنند؛ راهکارهایی مثل رنگ‌آمیزی بدنه‌های شهری و تجهیز فضاهای شهری به ابتدایی‌ترین لوازم ورزشی که به نوعی می‌توان گفت کودکان و نوجوانان رو مخاطب قرار می‌دهند. در حالی که برای شاد و سرزنده فضاهای شهری تمامی اقشار و سنین شهروندان را لحاظ نمود و راهکارهایی اصولی و نه زودگذر ارائه نمود (۲). فضاهای شهری که فاقد شادی و سرزندگی هستند می‌توانند موجبات عدم جذب شهروندان و حضور در این فضاهای شهری شوند. نبود شادی و سرزندگی باعث می‌شود به مرور زمان استرس و اضطراب و دلهره به شهروندان اضافه شود. گاهی ترافیک ایجاد شده در خیابان می‌تواند باعث ایجاد اضطراب شده و موجب بروز واکنش خصومتی و تهاجمی شود. ساده‌ترین تفریحات مانند پیاده‌روی در خیابان، نشستن دورهم، ایجاد فضاهای تجمع، فضای مناسب برای بازی کودکان، ورزش، آرام‌سازی ترافیک، تقویت حمل و نقل عمومی، ارتقاء فضای سبز و امنیت باعث افزایش شادی و سرزندگی فضاهای شهری می‌شود (۲۶). فضاهای شهری باید به نحوی باشند که تمامی اقشار جامعه به لحاظ درآمد بتوانند بدون پرداخت هزینه از فضای شهری استفاده کنند. در این تحقیق سعی داریم از پتانسیل‌های بالقوه این محدوده استفاده کرده و باعث ارتقاء شادی و سرزندگی در این فضای شهری شویم که در صورت استمرار بی‌توجهی به این فضاهای دارای پتانسیل بالقوه باعث می‌شود که این فرصت‌ها هم‌چنان که تاکنون بدون استفاده مانده در آینده نیز امکان استفاده مطلوب از آن‌ها میسر نخواهد شد. در این تحقیق می‌خواهیم باعث ارتقاء ارزش پیاده‌بهبود جایگاه شهروند پیاده در شهر باشیم و برای این منظور باید زیرساخت‌های را فراهم کنیم تا بحث پیاده‌مداری در شهر جا افتاده‌تر شود و آلاینده‌های هوا کاهش یابد. استقرار کاربری‌های تفریحی و

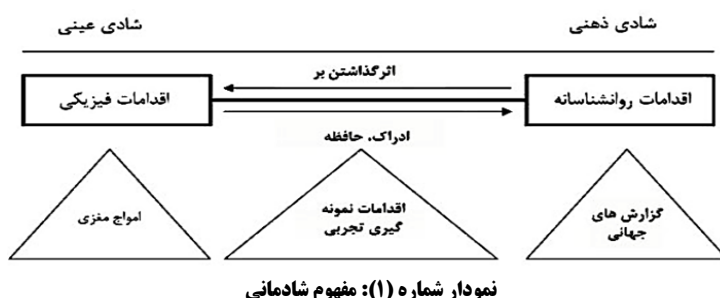
گردشگری و مخاطب قرار دادن تمامی سنین یکی دیگر از راهکارهایی است که می‌خواهیم در این تحقیق انجام دهیم. آناتومی بدن انسان برای عملکرد بهتر نیاز به اکسیژن بیشتر دارد که به این منظور باید فضای سبز موجود را حفظ و راهکارهایی جهت تقویت فضای سبز انجام دهیم. در مجموع کلیه این راهکارها موجبات حضور بیشتر مردم در فضای شهری خواهد شد که باعث ارتقا امنیت فضا و سرزندگی آن خواهد شد.

تمامی مطالعات بر این اصل تأکید دارند که هدف مداخلات طراحی شهری در پروژه‌های فضاهای عمومی شهری تغییر تجربیات آن فضا برای استفاده کنندگان از آن است. فضاهای عمومی شهری در تلاش برای خلق حسی به یادماندنی و ایجاد شادی در حاضرین در فضا طراحی شده‌اند، به طوری که حتی افرادی که از این مراکز بازدید می‌کنند می‌توانند به استفاده از حواس پنج‌گانه خود مجموعه‌ای از تجربیات عاطفی کسب شده در فضا را توصیف کنند؛ تجربیاتی که نسبت به مکانی دیگر می‌توانند بسیار متفاوت باشند (۳۶). در ایران، به جز پژوهش‌های اندک، آن هم بیشتر با رویکردی روان‌شناختی و با محور قرار دادن فرآیندهای ذهنی منجر به شادی یا ناشادی، توجه درخوری به این موضوع نشده است (۲۶). این در حالی است که شادی زمینه‌های پرننگی در تاریخ ایران باستان داشته و شادی به مثابه الگوی فرهنگی غالب نیایش‌های دینی از مهم‌ترین بخش‌های زندگی روزمره بوده است (۲۹). بر اساس گزارش جهانی شادی در سال ۲۰۱۹ ایران از بین ۱۵۳ کشور در جایگاه ۱۱۸ قرار دارد. مطالعات و تجربیات جهانی نشان می‌دهد که کیفیت شهر و فضاهای عمومی شهری عاملی کلیدی در شادمانی بوده و از طریق ایجاد فضاهای بانشاط و سرزنده می‌توان زمینه‌ساز شادی شهروندان در مقیاسی فراتر از فضاهای عمومی شد (۳۴). این نوع ارتباط عمدتاً در رابطه با کیفیت‌های پایه فضاهای عمومی شهری رخ می‌دهد و می‌توان شاد بودن را کیفیتی پایه در بررسی فضاهای عمومی شهری دانست (۳۴). اجرای این تحقیق باعث ارتقاء شادی و سرزندگی این فضاهای شهری شده و راهکارهای احیاء و اصول طراحی فضاهای شاد و سرزنده شهری را ارائه داده و زمینه و بستر برای حضور و تعاملات اجتماعی شهروندان را فراهم می‌سازد. این تحقیق در پی تبیین مفهوم شادی و نشاط اجتماعی در فضای عمومی شهر معاصر ایرانی و در پی آن بهبود جایگاه شهروند پیاده در شهر باشیم و برای این منظور باید زیرساخت‌هایی را فراهم کنیم تا بحث پیاده‌مداری در شهر جا افتاده‌تر شود و آلاینده‌های هوا کاهش یابد. استقرار کاربری‌های تفریحی و گردشگری و مخاطب قرار دادن تمامی سنین یکی دیگر از راهکارهایی است که مدنظر این تحقیق است. آناتومی بدن انسان برای عملکرد بهتر نیاز به اکسیژن بیشتر دارد که به این منظور باید فضای سبز موجود را حفظ و راهکارهایی جهت تقویت فضای سبز انجام دهیم. در مجموع کلیه این راهکارها موجبات حضور بیشتر مردم در فضای شهری خواهد شد که باعث ارتقا امنیت فضا و سرزندگی آن خواهد شد. اجرای این تحقیق باعث ارتقاء شادی و سرزندگی فضاهای شهری تبریز شده و راهکارهای احیاء و

اصول طراحی فضاهای شاد و سرزنده شهری را ارائه داده و زمینه و بستر برای حضور و تعاملات اجتماعی شهروندان را فراهم می‌سازد.

مبانی نظری

شادی: در زبان انگلیسی، واژه Happy (شاد و خوشحال) به عنوان صفت به معنای خوشبخت و خوش‌شانس^۱، خوشایند^۲، رضایت^۳، خشنودی^۴، تعبیر می‌شود (۱۹). در لغت‌نامه آکسفورد شادی معادل Happiness با تعریف "راضی بودن از این که چیزی خوب یا درست است" و معادل با واژه Satisfaction آمده است. شادی را می‌توان مترادف با بهزیستی در نظر داشت بدین صورت که بهزیستی وابسته به شادی است و شادی وضعیتی از زندگی تعریف می‌شود (۳۰). هر دو این مفاهیم وابسته به یکدیگرند. در گذشته‌های دور، برداشت افراد از شادی، مترادف با مفهوم شانس بود؛ بدین معنی که نیروهای خارجی، شخص را تحت تأثیر قرار داده و او را به انجام کاری وادار می‌کنند. اما امروزه این باور تا حدود زیادی تغییر کرده و جای خود را به مسئولیت و تعقل شخصی داده است (۲۳). به اعتقاد فیلسوفانی چون جان لاک^۵ و جرمی بنتهام^۶، شادی مبتنی بر وقایع لذت‌بخش است (۱۰).

یکی از مفاهیم بسیار نزدیک به شادمانی، مفهوم خوشبختی ذهنی است. به نظر داینر شادمانی همان خوشبختی ذهنی است. رضایت از زندگی به عنوان بخشی از مفهوم خوشبختی ذهنی، به ارزیابی کلی فرد از کیفیت زندگی‌اش بر مبنای معیار خاص خودش اشاره دارد. لوکاس و همکاران (۲۰). تئوری‌های از پایین به بالای خوشبختی بیان می‌کند که جمع رویدادهای شاد زندگی است که منجر به یک زندگی شاد می‌شود (۲۶).

¹. Fortunate
². Pleasure
³. Contentment
⁴. Satisfaction
⁵. John locke
⁶. Jeremy Bentham

جدول شماره (۱): مؤلفه‌های خوشبختی ذهنی

مؤلفه عاطفی		مؤلفه شناختی	
عاطفه منفی	عاطفه مثبت	دیدگاه افراد مهم درباره زندگی شخص	حیطه
افسردگی	شادمانی	دیدگاه افراد مهم درباره زندگی شخص	خود
اندوه	شفق	رضایت‌مندی از زندگی فعلی	خانواده
حسادت	سرخوشی	دیدگاه افراد مهم درباره زندگی شخص	همسالان
خشم	افتخار	رضایت‌مندی از گذشته	سلامت
فشار روانی	عاطفه	رضایت‌مندی از آینده	مالی
گناه یا شرمساری	شادی	میل شدید به تعبیر زندگی	کار
اضطراب	خشنودی	رضایت‌مندی از زندگی فعلی	فراغت

به طور کلی می‌توان گفت نخستین ویژگی مفهوم خوشبختی ذهنی (SWB) این است که این مفهوم از پایه ذهنی است (۶). دومین ویژگی این سازه آن است که SWB بالا با غیاب عاطفه منفی همراه است و هم‌چنین حضور عاطفه مثبت؛ بنابراین، نبود احساس بد در زندگی مترادف با احساس خوب نیست؛ هر چند که این دو دارای همبستگی شدیدی با هم هستند. سومین ویژگی SWB آن است که علاوه بر دارا بودن احساس مثبت و منفی، در بر گیرنده شاخص رضایت از زندگی نیز هست. درک رضایت می‌تواند به طور کلی با ارجاع به رضایت از حوزه‌های مهم و مشخصی از زندگی ساخته شود (۴).

زمینه در حال رشدی از ادبیات علوم اجتماعی وجود دارد که تحلیل‌هایی از اندازه‌گیری‌های ذهنی کیفیت زندگی مانند شادمانی ذهنی به ویژه رفاه و خوشبختی ارائه می‌دهد. در سال‌های اخیر تلاش‌های بی‌شماری برای تعریف، اندازه‌گیری و تحلیل شادی در زمینه‌های مختلف و مربوط به طیف وسیعی از رشته‌ها، از علوم اعصاب و روان‌شناسی تا فلسفه و اقتصاد انجام شده است. تعدادی نظریه و روش اندازه‌گیری شادمانی ذهنی و خوشبختی به وجود آمده است. به ویژه، استفاده از پرسش‌های شادمانی در بررسی‌های جمعیتی رو به افزایش است و بیان می‌شود که "علم شادی" با هدف اندازه‌گیری شادی، تعیین عوامل اصلی مؤثر بر آن و مشخص کردن اهمیت نسبی هر یک از آن‌ها در حال ظهور است. بدنه‌ای از پژوهش‌های بین رشته‌ای در ارتباط با عوامل تعیین کننده شادمانی و خوشبختی به سرعت در حال تولید است (۸). خوشبختی ذهنی یا شادی در جوامع امروزی ارزش بالایی پیدا کرده است. نه تنها مردم در تلاش برای شادمانی بیشتر هستند بلکه رشد روزافزونی نیز در حمایت از این ایده که حکومت‌ها بایستی با هدف قرار دادن آفرینش شادی بیشتر و سیاست‌های عمومی مناسب سطح شادی را افزایش دهند (۹).

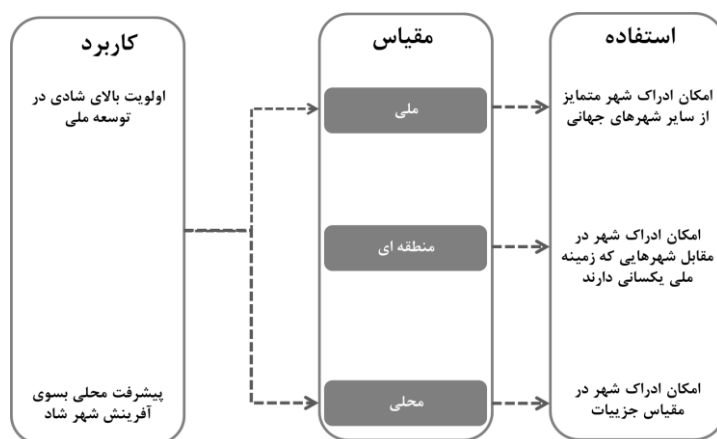
مفهوم‌شناسی شادی در شهر و فضاهای عمومی شهری

مونتگومری^۱ به عنوان یکی از پیشگامان، طی انتشار کتاب "شهر شاد، دگرگون کردن زندگی‌های مان

^۱. Montgomery

از طریق طراحی شهری^۱ در سال ۲۰۱۳ یک نسخه پایه برای شادی شهری پیشنهاد می‌دهد که از مطالعات فیلسوفان، روان‌شناسان، دانشمندان مغز و متخصصان اقتصاد شادی استخراج شده است. مطالعه مونته‌گومری از نخستین مطالعاتی است که با عنوان کامل شهر شاد منتشر شده است. بر اساس دیدگاه وی، یک شهر پس از تأمین نیازهای اولیه مانند غذا و مسکن بایستی به ما آزادی واقعی، حرکت و ساخت زندگی که آرزو داریم را ارائه دهد. همچنین به شیوه‌ای عادلانه، فضا، خدمات، امکانات، لذت و تفریح، سختی و هزینه را به افراد مختلف اختصاص دهد (۲۵). ریچارد مونتزوما بیان می‌کند که یک شهر دقیقاً خلاصه آن چیزی است که مردم درباره آن می‌اندیشند (۲۴) و (۳۲). این موضوع به تأثیر شهر بر ادراکات کلی ذهنی افراد اشاره دارد. فرم شهرها و ساختمان‌ها می‌توانند به تغییرات اساسی در رفتار، افزایش شادی، افزایش تعاملات اجتماعی و مانند آن‌ها منجر شوند. شادی یک مفهوم جمعی است که همه عناصر سیستم شهر را در بر می‌گیرد (۵). مونته‌گومری در بررسی عوامل محیطی بر شادی، شهر شاد را شهری کم کربن و سبز می‌داند که از ما حفاظت می‌کند (۲۵). این که فضای سبز می‌تواند هم در محیط‌های روستایی و هم شهری اثرات مثبت بر سلامت و نشاط شهروندان داشته باشد شناخته شده است (۳۷) و (۳۱) و (۲۲).

شادی شهری در سه سطح محلی، ملی و منطقه‌ای کاربرد دارد که ادراک شادی در شهر در مقیاس‌های گوناگون را فراهم می‌کند.

نمودار شماره (۲): سطوح شادی شهری

منبع: (۳۴).

مفهوم مکان به عنوان یک مفهوم کلیدی در طراحی شهری در ادبیات شادی رسوخ پیدا کرده است. چارلز اندری با تأکید بر ارزش احساسات یک پروژه مکانی در شکل‌گیری مکان، این نکته را اشاره می‌کند

¹. Happy city: transforming our lives through urban design

که امروزه، ادراک و احساسات شخصی، اولویت پائینی در ساخت مکان دارد (۱۶). رابطه بین شادی و مکان با شناسایی دو مفهوم است: شادی و مقیاس، شادی و دلبستگی مکانی.

ریچارد فلوریدا نیز به تأثیرات حس تعلق و دلبستگی به مکان بر شادی تأکید می‌کند (۱۱). به نوعی در کنار ویژگی‌های کالبدی محیط، کیفیت‌هایی که ماهیت غیر کالبدی داشته ولی در ارتباط مستقیم با محرک‌های کالبدی هستند، عوامل مهم مؤثر بر شادی هستند که زمینه ارتباط با ابعاد ذهنی شادی را فراهم می‌کنند.

علاوه بر ابعاد عینی، شاخص‌های ذهنی نیز می‌توانند بر شادی تأثیرگذار باشند (۳) و (۲۱) و (۱۵). نظریه‌پردازان در تحلیل بعد ذهنی مفهوم شادی به دو مؤلفه شناختی و عاطفی اشاره نموده‌اند. مؤلفه شناختی بر رضایت فرد، ارزیابی فرد مبتنی بر استانداردهای ذهنی‌اش و مؤلفه‌های عاطفی بر هیجان انگیزی تعادل بین هیجان‌های مثبت و منفی اشاره دارند (۱۹). انواع رضایت‌مندی نیز در قالب رضایت‌مندی از سطح درآمد، شغل و مسکن، رضایت‌مندی از وضعیت دسترسی و حمل و نقل مناسب، رضایت از شرایط زندگی، رضایت از سطح سلامتی مورد توجه قرار گرفته است (۷). فراتر از ابعاد عینی و ذهنی تأثیرگذار بر شادی در فضای شهری، پاره‌ای از مطالعات، شاخص‌های اجتماعی-اقتصادی و سیاسی یک جامعه را بر شادی افراد در شهرها تأثیرگذار می‌دانند که معیارهای دموکراسی، ثبات اقتصادی و سیاسی و برابری و عدالت در این گروه قرار دارند (۳۵).

جدول شماره (۲): جمع‌بندی عوامل مؤثر و شاخص‌های مربوط به شادی (تدقیق مفاهیم و مؤلفه‌ها)

عوامل مؤثر بر شادی	شاخص‌های موردنظر	خلاصه مطالب
شخصیت	درون‌گرایی و برون‌گرایی، اعتماد، عزت نفس	برون‌گراها نسبت به درون‌گرایان شادتر هستند؛ ویژگی‌هایی نظیر اعتماد، ثبات هیجانی، مکان کنترل، سخت‌رویی و عواطف مثبت، با شادی ارتباط مستقیم دارد؛ تجارب شادی افراد بستگی به احساس آن‌ها در مورد خودشان دارد؛ افرادی که در خود احساس خود ارزشی و حرمت نفس کمی نمایند، به طور معمول شاد نیستند؛ عزت نفس از اساسی‌ترین عوامل شادی است.
اعتقادات مذهبی	ایمان قلبی، باورهای استوار مذهبی، انجام مناسک مذهبی، دعا و عبادت، حضور در اماکن مذهبی و انجام فعالیت‌های دینی	دین‌داری حقیقی و پای‌بندی به ارزش‌های دینی اگر چه برخی شادی‌های مادی و طبیعی را محدود می‌کند، اما در عوض لذت‌ها و شادی‌های ارزش‌مند و متعالی را برای فرد و جامعه دین‌دار به ارمغان می‌آورد؛ ایمان مذهبی تأثیر زیادی بر میزان شادی دارد. از آن جا که فرد با ایمان دارای ارتباطات و اعتقادات معنوی است، کمتر احساس رهاشدگی، پوچی و تنهایی می‌کند. ایمان موردنظر مایزر ایمانی است که حمایت اجتماعی، هدف‌مندی، احساس پذیرفته شدن و امیدواری را برای فرد به ارمغان می‌آورد.
فعالیت اوقات فراغت	موسیقی، فعالیت‌های ورزشی، حمایت اجتماعی	تمام فعالیت‌های اوقات فراغت با وجود تنوع و تفاوت‌هایی که باهم دارند، به نحوی نیازهای اجتماعی را برآورده می‌سازند؛ افزایش فعالیت‌های تفریحی، نظیر انجام تمرین‌های ورزشی نشاط‌آور، در درمان افسردگی و برای افراد سالم نیز مؤثر هستند، زیرا فعالیت‌های مذکور، تحت کنترل خود افراد بوده و امکان دستکاری آن‌ها وجود دارد، پس می‌توانند به طور جمعی و فردی به ایجاد شادی کمک کنند.

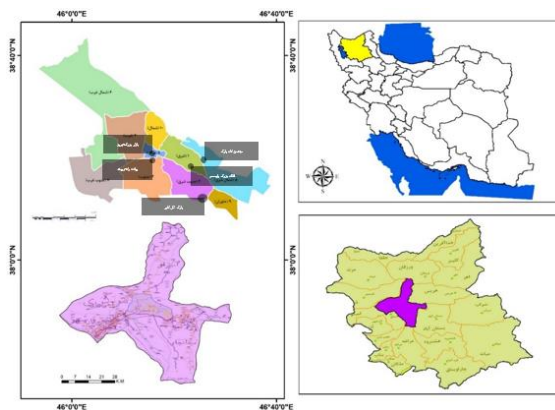

<p>نشاط و شادی به عنوان پیامد مهمی در احساس رضایت شغلی نه تنها زندگی شخصی، بلکه جنبه‌های اجتماعی حیات ما؛ یعنی ارتباطاتی که را که با دیگران برقرار می‌کنیم، تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. نشاط و شادی علاوه بر کاهش عواطف منفی به افزایش رضایت‌مندی نیز منجر می‌شود.</p>	<p>عزت نفس، تأیید از سوی دیگران، ارضای خواسته‌ها و نیازهای مادی و معنوی و لذت‌بخش بودن شغل و فعالیت‌های شغلی، دوستی و صمیمیت در روابط بین کارکنان</p>	<p>رضایت شغلی</p>
<p>شادی، دستگاه ایمنی را تقویت می‌کند و تقویت دستگاه ایمنی، سلامت فرد را بهبود می‌بخشد؛ رابطه بین شادی و سلامت کاملاً متقابل است و به یکدیگر وابسته هستند.</p>	<p>سلامت روان، سلامت جسم</p>	<p>سلامت</p>
<p>افراد متأهل نسبت به کسانی که هرگز ازدواج نکرده‌اند یا جدا شده‌اند و یا همسر خود را از دست داده‌اند، بیشتر احساس شادی و نشاط می‌کنند.</p>	<p>وضعیت تأهل</p>	<p>وضعیت تأهل</p>
<p>به طور کلی جوانان شادتر از سالمندان هستند. با وجود شادی یکسان زنان و مردان، افسردگی در زنان بیشتر از مردان است؛ مطالعات نشان می‌دهد که خانم‌ها تمایل دارند که میزان خوشبختی-شان را اندکی بیشتر از مردان گزارش کنند.</p>	<p>سن</p>	<p>سن</p>
<p>رابطه بین تحصیلات و شادمانی معمولاً مثبت است. مادامی که سطح تحصیلات بالا می‌رود، شادی افراد نیز افزایش می‌یابد.</p>	<p>تحصیلات</p>	<p>تحصیلات</p>
<p>زندگی فعال اجتماعی مهم‌ترین عامل شادی است. به گونه‌ای که ایجاد رابطه سالم اجتماعی توأم با اعتماد، احترام متقابل، همکاری، صداقت و به طور کلی علاقه اجتماعی، زمینه‌های ایجاد و تثبیت مثبت‌اندیشی و احساس ارزش‌مندی در افراد را به وجود می‌آورد که پیامدهایی چون امیدواری، خوش‌بینی، رضایت‌مندی اطمینان خاطر در فرد و به طور کلی، احساس شادی را در افراد جامعه می‌آفریند.</p>	<p>رابطه سالم اجتماعی، اعتماد، احترام متقابل، علاقه اجتماعی، مثبت-اندیشی، عضویت در سازمان‌ها و باشگاه‌ها، ارتباط با همشهریان</p>	<p>مشارکت اجتماعی</p>
<p>یک شبکه اجتماعی قوی با دوستان عاملی مهم در رابطه با شادی یک فرد است. به علاوه، داشتن ارتباطات بیشتر یک شخص به طور مثبتی با شادی او رابطه دارد.</p>	<p>سطح دوستی‌ها، اعتماد اجتماعی، همکاری، ایثار، هم‌نوع‌دوستی</p>	<p>سرمایه اجتماعی</p>
<p>سرمایه فرهنگی به طور غیرمستقیم بیشترین اثر را بر شادی دارد؛ سرمایه فرهنگی با تأثیرگذاری بر سرمایه اجتماعی، عاملی در جهت افزایش این سرمایه شده، و افزایش آن نیز به شادی بیشتر می‌انجامد.</p>	<p>سبک زندگی، عضویت در گروه خاص</p>	<p>سرمایه فرهنگی</p>
<p>نکته‌ای که در همه تحقیقات نشان داده شده، آن است که میزان معینی از پول، شرط لازم ولی ناکافی برای شادی است؛ از همین رو، اکثر افراد مانند ارسطو که ثروت را یکی از عناصر ضروری شادی می‌دانند، بر این باورند که افراد با درآمد بالا، بیش از افراد با درآمد پایین شاد هستند؛ افراد متعلق به طبقات بالاتر در مقایسه با افراد متعلق به طبقات پایین‌تر شادترند و به طور کلی پایگاه اقتصادی-اجتماعی شاهراه شادی تلقی می‌شود؛ برخی از اقتصاددانان معتقدند که درآمد بالا همگام با توزیع مناسب ثروت در بین اقشار جامعه، منجر به شادی اعضای آن جامعه می‌شود.</p>	<p>دسترسی به خدمات و محصولات فرهنگی، امکانات تحصیلی و آموزشی، توزیع مناسب ثروت</p>	<p>عوامل اقتصادی</p>
<p>استفاده از منظر شهر و عناصر قابل تفسیر آن برای شهروندان نکته برجسته کار است که موجب هویت‌بخشی و در نتیجه خوانایی فضا می‌شود؛ خوانایی حالتی است که موجبات قابل درک شدن یک مکان را فراهم می‌کند. بنابراین با استفاده از نورپردازی به صورت تعاملی و در ارتباط با مردم می‌توان به حدی از خوانایی و ادراک محیط دست یافت؛ احساس</p>	<p>خوانایی، احساس تعلق، هویت، احساس امنیت، نفوذپذیری، اختلاط کاربری‌ها، اختلاط اجتماعی، انعطاف‌پذیری</p>	<p>عوامل محیطی</p>

محیط‌های انسان‌ساخت	تنوع فعالیت‌ها	امنیت در فضا نیز با احساس آرامش و مطلوبیت شهروندان از محیط به دست می‌آید و حصول آن از طریق منظر شهری بیشتر در برگیرنده ادراک معنایی و مطلوبیت وی از فضا می‌باشد؛ انزوا، گسست، ناامنی، عدم امنیت و عدم تعلق اجتماعی در فضاهای شهری حاشیه دیده می‌شود که نتیجه آن پایین بودن نشاط و شادابی اجتماعی و بروز ناراضی‌ت و اغتشاش اجتماعی در این فضاها است.
محیط‌های طبیعی	سلامت و بهداشت روانی، سلامت جسمی، تعادل بین کار و زندگی، ارتباط اجتماعی، کیفیت محیط زیست و دسترسی به طبیعت، رفاه مادی.	محیط‌های طبیعی و یا سبز برای سلامت جسمی و روانی مفید هستند؛ محیط طبیعی مثبت با سلامت، رفاه و شادی مرتبط است؛ قرار گرفتن در معرض طبیعت حالات لذت‌بخش را ترویج می‌دهد؛ مناظر طبیعی و فضاهای سبز می‌توانند در فرد تولید احساس مثبت و شادی کند و جلوی بیماری‌های ذهنی بسیاری را بگیرند، اما زندگی شهری یکنواخت می‌تواند ذهن را چنان فرسوده کند که قدرت درست اندیشیدن را از او بگیرد؛ فضای سبز می‌تواند به آرامش، جوان‌سازی و کاهش خشونت مردم کمک کند؛ مناظر محیط‌های کاملاً طبیعی اثراتی کاهنده در افسردگی دارند، در حالی که مناظر محیط‌های شهری و مصنوعی مخمل بهبودی‌اند، به خصوص اگر فاقد عناصر طبیعی مثل گل و گیاه و آب باشند.

محدوده مورد مطالعه

جهت بررسی مفهوم شادی در فضاهای عمومی شهری تبریز در این پژوهش پیاده راه تربیت، فلکه ولیعصر، پارک اتل‌گلی، مجتمع لاله پارک و بازار بزرگ تبریز به عنوان نمونه مورد مطالعه انتخاب شده است. علت انتخاب این فضاهای عمومی شهری در بررسی مفهوم شادی بر این منطق استوار است که حضورپذیری شهروندان در این فضاها بالاتر است و تنوعی از فضاهای ایستا و پویا را در بردارد.

شکل شماره (۳): جای‌گیری مناطق مورد مطالعه

روش پژوهش

پژوهش حاضر تحقیقی کاربردی در جهت دست‌یابی به تحلیلی جامع از مؤلفه‌های اثرگذار بر شادی در فضاهای عمومی شهر تبریز می‌باشد. رویکرد موردنظر در این پژوهش، رویکردی کمی است. جهت

جمع‌آوری اطلاعات از روش پیمایش استفاده شده است. به منظور انتخاب تعداد نمونه‌های شهروندان، ابتدا حجم جامعه یعنی شهروندان ساکن در شهر تبریز که در آمار سال ۱۳۹۵، در حدود ۱۷۲۴۳۶۸ نفر می‌باشد در فرمول کوکران وارد گردید، حجم نمونه مورد بررسی عدد ۳۸۳/۹۱۴ نفر به دست آمد که معادل ۳۸۴ نفر می‌باشد. هم‌چنین برای تعمیم‌پذیری مناسب تحقیق لازم بود تا نظرات گروه‌های مختلف (زنان، جوانان، گروه‌های سنی مختلف و غیره) ثبت شود. در این راستا، پرسشنامه‌ای ۸۷ سؤالی بر مبنای مؤلفه‌های شناخته شده اثرگذار بر میزان شادی تدوین شد. پنج فضای شهری منتخب بر اساس سؤالات کمی پرسشنامه، مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

جدول شماره (۳): پایایی سؤالات پرسشنامه

پایایی تحلیل‌های آماری	
تعداد آیتم‌ها	آلفای کرونباخ
۸۷	۰/۹۳۷

جدول شماره (۴): متغیرهای مورد استفاده

	- کیفیت فضایی	
	- ابعاد کالبدی - اکولوژیک	
	- ابعاد فردی - شخصیتی	شادی و نشاط در فضاهای عمومی
	- ابعاد سیاسی - مدیریتی	
	- ابعاد ادراکی - معنایی	
	- ابعاد اجتماعی و فرهنگی	
	- مفاهیم ذهنی	

یافته‌ها

سنجش رابطه بین مؤلفه‌های اثرگذار بر شادی و نشاط اجتماعی با یکدیگر (آزمون رگرسیون) با استفاده از رگرسیون چند متغیر، محقق می‌تواند رابطه خطی موجود بین مجموعه‌ای از متغیرهای مستقل با یک متغیر وابسته را به شیوه‌ای مطالعه نماید که در آن، روابط موجود فی ما بین متغیرهای مستقل نیز مورد ملاحظه قرار گیرد.

جدول شماره (۵): خلاصه مدل

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
۱	۰/۷۱۵	۰/۵۱۲	۰/۵۰۰	۰/۷۷۶

نتایج حاصله از این جدول حاکی از این می‌باشد که مقدار ضریب همبستگی R بین متغیرها ۰/۷۱۵ می‌باشد که این نشان می‌دهد بین مجموعه متغیرهای مستقل و متغیر وابسته تحقیق، همبستگی بسیار قوی وجود دارد. خروجی بعدی، جدول ضرایب می‌باشد که میزان تأثیر هر متغیر در مدل را نشان می‌دهد.

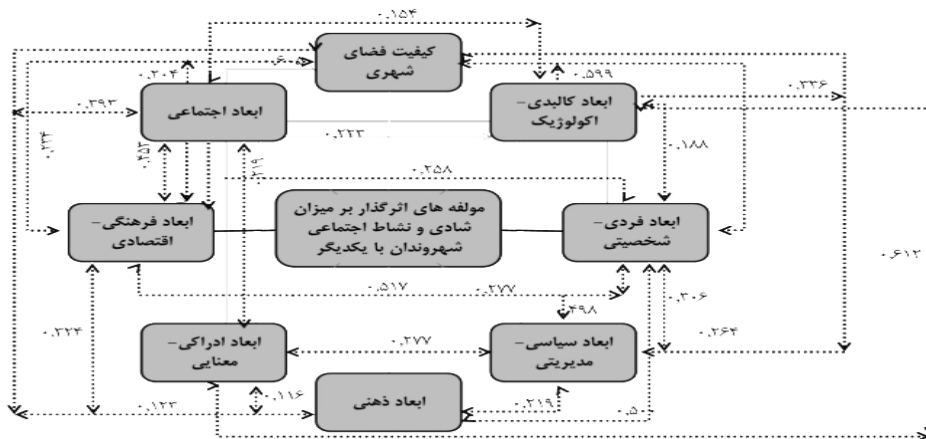
در صورتی که سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ باشد ($p < ۰.۰۵$)، نشانگر وجود رابطه بین متغیرهاست. عدد Beta نیز نوع و شدت رابطه را مشخص می‌کند. نتایج نشان می‌دهد که از دیدگاه شهروندان، این ۸ بعد کلی بر میزان شادی و نشاط اجتماعی افراد در فضاهای عمومی شهری اثرگذار هستند، در این میان ابعاد کیفیت فضای شهری مهم‌ترین معیار اثرگذار بر شادی و نشاط اجتماعی در فضای شهری ارزیابی شده است، پس از آن ابعاد ادراکی - معنایی اثرگذار هستند، ابعاد سیاسی و مدیریتی نیز با داشتن علامت منفی نشانگر رابطه معکوس با میزان شادی و نشاط شهروندان می‌باشد.

جدول شماره (۶): ضرایب

Sig.	T	ضرایب استاندارد شده		مدل	
		Beta	Std. Error		
				constant	
			۰/۳۶۷	-۰/۶۴۴	
۰/۰۰۰	۸/۴۰۸	۰/۴۴۱	۰/۰۸۴	۰/۷۱۲	کیفیت فضای شهری
۰/۰۳۰	۲/۱۷۹	۰/۱۱۵	۰/۰۷۹	۰/۱۷۳	ابعاد کالبدی - اکولوژیکی
۰/۰۰۵	۲/۸۰۱	۰/۲۰۳	۰/۱۷۶	۰/۴۹۳	ابعاد فردی - شخصیتی
۰/۰۳۲	-۲/۱۵۴	-۰/۰۹۸	۰/۰۸۳	-۰/۱۸۰	ابعاد سیاسی و مدیریتی
۰/۰۱۰	۲/۶۰۱	۰/۱۴۳	۰/۱۸۹	۰/۴۹۱	ابعاد فرهنگی و اقتصادی
۰/۰۰۶	۲/۷۴۹	۰/۱۵۲	۰/۲۳۳	۰/۶۴۱	ابعاد ذهنی
۰/۰۰۰	۵/۴۸۳	۰/۲۸۶	۰/۰۸۷	۰/۴۸۷	ابعاد ادراکی - معنایی
۰/۰۰۰	۳/۸۳۶	۰/۱۹۸	۰/۱۶۹	۰/۶۴۷	ابعاد اجتماعی

سنجش رابطه بین مؤلفه‌های اثرگذار بر شادی و نشاط اجتماعی با یکدیگر

به منظور سنجش رابطه بین مؤلفه‌های اثرگذار بر شادی و نشاط اجتماعی با یکدیگر از ضریب همبستگی پیرسون استفاده می‌شود. ضریب همبستگی ابزاری آماری برای تعیین نوع و درجه رابطه یک متغیر کمی با متغیر کمی دیگر است. نمودار شماره نشانگر ارتباط متقابل مؤلفه‌های اثرگذار بر شادی در فضاهای عمومی شهری با یکدیگر می‌باشد، به گونه‌ای که توجه به یکی از ابعاد سبب ارتقا کیفیت مؤلفه دیگر می‌گردد.

نمودار شماره (۴): ارتباط همبستگی بین مؤلفه‌های اصلی اثرگذار بر ارتقا شادی در فضاهای عمومی شهری

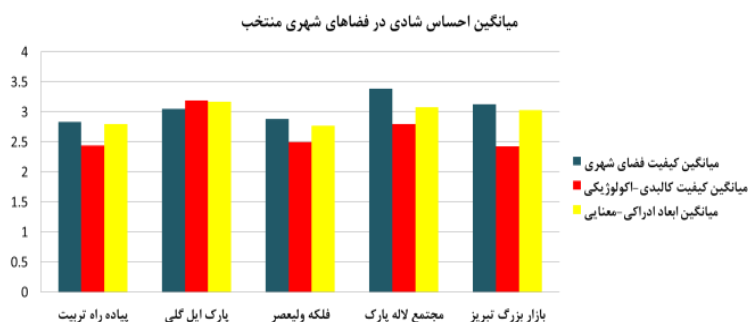
تفاوت میانگین ابعاد کلی اثرگذار بر شادی و نشاط اجتماعی شهروندان

برای آزمون تفاوت میانگین ابعاد کلی اثرگذار بر شادی و نشاط اجتماعی شهروندان در پنج فضای شهری منتخب از آزمون F یا تحلیل واریانس یکطرفه استفاده شده است. آزمون F یا تحلیل واریانس یکطرفه برای آزمون تفاوت میانگین یک متغیر در بین بیش از دو گروه (۲ گروه و بیشتر) به کار می‌رود. جدول (۷) نشانگر بررسی معیارهای اثرگذار بر شادی در فضای شهری در پنج فضای منتخب شهر تبریز می‌باشد. نتایج نشانگر این است که پنج گروه فضاهای عمومی شهری مورد بررسی در ابعاد کیفیت فضای شهری، ابعاد کالبدی-اکولوژیک و ابعاد ادراکی-معنایی با یکدیگر تفاوت معنادار دارند (Sig=0/000). در بعد کیفیت فضای شهری مجتمع لاله پارک و بازار بزرگ تبریز بالاترین امتیاز را به خود اختصاص داده‌اند، در بعد کالبدی-اکولوژیک پارک ائل گلی دارای بالاترین میانگین رتبه و در بعد ادراکی-معنایی نیز پارک ائل گلی و مجتمع لاله پارک بالاترین میانگین رتبه را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول شماره (۷): تحلیل واریانس نسبت به هریک از فضاهای عمومی شهری منتخب

مؤلفه	کیفیت فضای شهری	ابعاد کالبدی-اکولوژیک	ابعاد فردی-شخصیتی	ابعاد سیاسی و مدیریتی	ابعاد فرهنگی و اقتصادی	ابعاد ذهنی	ابعاد ادراکی-معنایی	ابعاد اجتماعی
فضاهای شهری منتخب	F=۱۷۹/۸ Sig: ۰/۰۰۰	F=۲۰۸/۱۳ Sig: ۰/۰۰۰	F=۱۴۸/۰ Sig: ۰/۹۸۱	F=۰/۸۴۸ Sig: ۰/۴۵۰	F=۰/۴۳۸ Sig: ۰/۸۲۲	F=۰/۳۲۲ Sig: ۰/۸۹۹	F=۴/۲۷۵ Sig: ۰/۰۰۱	F=۰/۵۹۹ Sig: ۰/۷۳۱
پیاده راه تربیت	۲/۸۳	۲/۴۴	-	-	-	-	۲/۸۰	-
پارک ائل گلی	۰/۰۳	۳/۱۹	-	-	-	-	۳/۱۷	-
فلکه ولیعصر	۲/۸۸	۲/۵۰	-	-	-	-	۲/۷۷	-
مجتمع لاله پارک	۳/۳۹	۲/۸۰	-	-	-	-	۳/۰۸	-
بازار بزرگ تبریز	۳/۱۳	۲/۴۳	-	-	-	-	۳/۰۳	-

در ادامه جهت بررسی سئوال میزان شادی افراد در فضا میانگین ادراک شادی در هریک از فضاها سنجیده شده است، نتایج نشان می‌دهد که میانگین شادی افراد در پیاده راه تربیت ۲,۹۹؛ در پارک ائل گلی ۳,۴۹؛ در فلکه ولیعصر ۲,۹۰؛ در مجتمع لاله پارک ۳,۳۷؛ در بازار بزرگ تبریز ۳,۳۶ می‌باشد. بر مبنای این نتایج پارک ائل گلی، مجتمع لاله پارک و بازار بزرگ تبریز به ترتیب بیشترین میزان شادی را برای شهروندان فراهم کرده‌اند (نمودار ۵).

نمودار شماره (۵): مقایسه میزان معیارهای اثرگذار بر شادی شهروندان در فضاهای عمومی شهری منتخب در ابعاد دارای تفاوت معنادار

نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر هدف بررسی و تبیین معیارهای اثرگذار بر شادی و نشاط اجتماعی شهروندان می‌باشد. به منظور پاسخگویی به این هدف در بخش مبانی نظری تأکید شد که به طور کلی شادی و فضاهای عمومی شهری بر یکدیگر اثرگذارند. بر این اساس در این مقاله و در بخش تحلیل داده‌ها، به تحقیق در برانزنگی مدل پیشنهادی بررسی معیارهای اثرگذار بر میزان شادی و نشاط اجتماعی افراد پرداخته شد. ابتدا بر اساس تحلیل عاملی ۸۷ مؤلفه اثرگذار به ۸ طبقه تقسیم‌بندی شدند. پس از اطمینان از اعتبار مدل و شناخت عوامل اصلی اثرگذار بر میزان شادی و نشاط اجتماعی در فضاهای عمومی شهری منتخب با آزمون رگرسیون و ارتباط این ابعاد با یکدیگر از طریق آزمون همبستگی پیرسون انجام گرفت. جهت نتیجه‌گیری ابتدا باید مراحل زیر بیان شوند:

در گام اول: به منظور طبقه‌بندی ۸۷ مؤلفه مورد بررسی از تحلیل عاملی استفاده گردید، تحلیل عاملی یا Factor Analysis جهت پی بردن به متغیرهای زیربنایی یک پدیده یا تلخیص مجموعه‌ای از داده‌ها استفاده می‌شود. برای این که پی ببریم آیا می‌توان داده‌های مربوط به معیارهای اثرگذار بر میزان شادی و نشاط اجتماعی شهروندان را به چندین عامل تقلیل داد و یا خیر، تمامی این سئوال‌ها را یک مقیاس را می‌سنجند، از دو آماره KMO و بارتلت استفاده می‌کنیم. برای این منظور از آزمون بارتلت و ضریب KMO استفاده می‌نمایند، چنان چه مقدار KMO بالاتر از ۰,۵ باشد، می‌توان با اطمینان خاطر از تحلیل

عاملی استفاده نمود. این ضریب در این مطالعه ۰/۸۶۷. به دست آمد که رقم مناسبی است، هم‌چنین نتایج آزمون بارتلت که در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱، معنی‌دار است (Sig=0/000). ۸ عامل مقدار ویژه بالاتر از یک دارند که ۵۰/۴۶۷٪ تغییرات "تبیین معیارهای اثرگذار بر شادی و نشاط اجتماعی" را توضیح می‌دهند. هشت عامل به دست آمده به ترتیب بر حسب میزان بار عاملی به صورت زیر نام‌گذاری گردیدند: کیفیت فضاهای شهری، مفاهیم کالبدی-اکولوژیک، مفاهیم فردی-شخصیتی، مفاهیم سیاسی-مدیریتی، مفاهیم ادراکی-معنایی، مفاهیم اجتماعی، مفاهیم فرهنگی-اقتصادی و مفاهیم ذهنی.

در گام دوم: از آزمون رگرسیون برای شناخت اثرگذاری این ابعاد کلی در میزان شادی شهروندان در فضاهای شهری تبریز استفاده گردید، یافته‌ها نشان می‌دهد که همه این معیارها دارای تأثیر معنادار بر میزان شادی در فضاهای شهری منتخب هستند و کیفیت فضای شهری با داشتن بیشترین بتا یا ضریب اثرگذاری مهم‌ترین معیار اثرگذار بر ادراک شادی در فضاهای شهری منتخب بوده است. این معیار با شاخص‌های در دسترس بودن کاربری‌ها، خوانایی، هویت فضا، مطلوبیت برای گروه‌های مختلف، امنیت، تنوع کاربری‌ها، آزادی عمل، انسجام فضایی، عدالت، خاطره‌انگیزی، مطلوبیت فضایی، محرمیت فضایی، کیفیت غذا، جداره‌های فعال و حمل و نقل عمومی در ارتباط نزدیک است و مؤلفه‌های سازنده آن هستند. در گام سوم: ارتباط همبستگی بین این معیارها با یکدیگر بررسی گردید که نشان از ارتباط متقابل این مفاهیم بر یکدیگر و در نهایت ادراک شادی در فضاهای شهری دارد. نمودار و جهت فلش‌های بین مؤلفه‌ها نشانگر ارتباط متقابل بین آن‌ها می‌باشد (نمودار شماره ۴).

در گام چهارم: آرای افراد و رتبه‌بندی میزان اهمیت هر یک از مؤلفه‌های اثرگذار بر شادی و نشاط اجتماعی، از طریق آزمون فریدمن سنجش شده است و از افراد پاسخگو خواسته شده است تا به میزان اهمیت هر یک از مؤلفه‌های پیشنهادی اثرگذار بر ادراک شادی و نشاط اجتماعی بر اساس مقیاس لیکرت امتیاز دهند. نتایج بررسی میانگین رتبه مؤلفه‌های اثرگذار بر میزان شادی و نشاط اجتماعی شهروندان نشان می‌دهد که رضایت‌مندی از روابط خانوادگی دارای بالاترین میانگین رتبه و سطح رضایت از پارانه-های دولتی و خدمات دولت پایین‌ترین میانگین رتبه را به خود اختصاص داده است.

در مؤلفه‌های مرتبط با فضای شهری، خاطره‌انگیزی فضا، سطح خوانایی و قابل تشخیص بودن فضا، سطح مطلوبیت فضایی، سطح امنیت فضا، سطح کیفیت غذاهای محیط، سطح در دسترس بودن کاربری‌ها و سطح کیفیت هوا به ترتیب بالاترین میانگین رتبه را به دست آورده‌اند و بالاترین میزان رضایت‌مندی از آن‌ها وجود دارد. در زمینه مؤلفه‌های محیطی فضای شهری، سطح کیفیت سوخت حمل و نقل، امکانات و زیرساخت‌های دوچرخه سواری، کاربری‌های شبانه روزی و مبلمان محیطی کمترین امتیاز و رضایت‌مندی را به خود اختصاص داده‌اند و بایستی در اولویت مدیریت شهری در زمینه ارتقا کیفیت محیط و در نتیجه ارتقا کیفیت شادی و نشاط اجتماعی در شهر تبریز گردند.

نمودار شماره (۶): میانگین رتبه میزان رضایت‌مندی از مؤلفه‌های محیطی در فضاهای شهری منتخب

در گام پنجم: جهت مقایسه شاخص‌های "اثرگذار بر میزان شادی و نشاط اجتماعی شهروندان در فضاهای شهری" در پنج فضای شهری منتخب از آزمون آنوا یا واریانس یکطرفه میانگین، F و سطح معناداری شاخص‌های به دست آمده در فضاهای شهری منتخب بررسی شده است.

نتایج نشانگر این است که پنج گروه فضاهای شهری مورد بررسی در ابعاد کیفیت فضای شهری، ابعاد کالبدی- اکولوژیک و ابعاد ادراکی- معنایی با یکدیگر تفاوت معنادار دارند ($Sig=0/000$). در بعد کیفیت فضای شهری مجتمع لاله پارک و بازار بزرگ تبریز بالاترین امتیاز را به خود اختصاص داده‌اند، در بعد کالبدی- اکولوژیک پارک ائل‌گلی دارای بالاترین میانگین رتبه و در بعد ادراکی- معنایی نیز پارک ائل‌گلی و مجتمع لاله پارک بالاترین میانگین رتبه را به خود اختصاص داده‌اند. در ادامه به بحث پیرامون یافته‌های پژوهش و نتیجه‌گیری و ارائه دکترین رساله بر مبنای یافته‌های پژوهش پرداخته می‌شود. در این پژوهش یافته‌ها حاکی از این است که بر اساس نتایج به دست آمده از مطالعات آماری، تمامی متغیرهای مفهومی پژوهش، شامل ابعاد کیفیت فضاهای عمومی شهری، ابعاد کالبدی- اکولوژیک، ابعاد ادراکی- معنایی، ابعاد فرهنگی- اقتصادی، ابعاد اجتماعی، ابعاد ذهنی، ابعاد سیاسی- مدیریتی، ابعاد فردی- شخصیتی دارای ارتباط معنادار با مفهوم شادی و نشاط اجتماعی می‌باشند. نتایج نشان می‌دهد که از دیدگاه شهروندان، بعد کیفیت فضای شهری مهم‌ترین بعدی است که نقش مهم‌تری در ارتقا شادی و نشاط اجتماعی شهروندان داشته و بیشترین اثرگذاری را بر شادی شهروندان ایفا می‌کند و بایستی در برنامه‌ریزی‌های مرتبط با فضای شهری در اولویت قرار گیرند. نتایج بررسی میانگین رتبه مؤلفه‌های اثرگذار بر میزان شادی و نشاط اجتماعی شهروندان نشان می‌دهد که رضایت‌مندی از روابط خانوادگی دارای بالاترین میانگین رتبه و سطح رضایت از یارانه‌های دولتی و خدمات دولت پایین‌ترین میانگین رتبه را به خود اختصاص داده است. از بعد مؤلفه‌های مرتبط با محیط و فضای شهری نیز زیرساخت‌های دوچرخه، آسایش اقلیمی و مبلمان محیطی کمترین میانگین رتبه را به خود اختصاص

داده‌اند که نیازمند برنامه‌ریزی هستند و مؤلفه‌های خاطره‌انگیزی، خوانایی و قابل تشخیص بودن فضاها و مطلوبیت فضایی بالاترین میانگین رتبه را به خود اختصاص داده‌اند. بررسی میزان احساس شادی در فضاهای عمومی شهری منتخب نشان می‌دهد که در ابعاد کیفیت فضای شهری، ابعاد کالبدی-اکولوژیک و ابعاد ادراکی-معنایی با یکدیگر تفاوت معنادار دارند. در بعد کیفیت فضای شهری مجتمع لاله پارک و بازار بزرگ تبریز بالاترین امتیاز را به خود اختصاص داده‌اند، در بعد کالبدی-اکولوژیک پارک ائل‌گلی دارای بالاترین میانگین رتبه و در بعد ادراکی-معنایی نیز پارک ائل‌گلی و مجتمع لاله پارک بالاترین میانگین رتبه را به خود اختصاص داده‌اند. مهم‌ترین راهکارهای ارتقا کیفیت شادی در فضاهای عمومی شهری تمرکز بر ابعاد کیفیت فضای شهری، ابعاد کالبدی-اکولوژیک و ابعاد ادراکی معنایی می‌باشد. در حوزه کیفیت فضای شهری، در دسترس بودن کاربری‌ها، خوانایی، هویت فضا، مطلوبیت برای گروه‌های مختلف، امنیت مهم‌ترین راهکارهای ارتقا کیفیت فضای شهری و در نتیجه ارتقا شادی هستند. در حوزه کالبدی-اکولوژیک دسترسی به پارک و فضاهای سبز مهم‌ترین راهکار می‌باشد. در حوزه ادراکی-معنایی ارتقا سرزندگی فضای شهری و ترغیب به فعالیت و حضور و ارتباط با فضا مهم‌ترین و اثرگذارترین راهکار می‌باشد، در حوزه فرهنگی-اقتصادی نیز ایجاد برنامه‌های فرهنگی متنوع می‌تواند مؤثرترین راهکار ارتقا شادی در فضاهای عمومی شهری باشد.

پیشنهادات

شهری "مستعد شادی"^۱ است که بتواند با ارائه خدمات عمومی با کیفیت، طرف‌داری از شیوه‌های موفق همزیستی و حل تضادها و ارائه امکاناتی برای توسعه تسهیلات منطقی، احساسی، فرهنگی و اقتصادی آن‌ها باشد. در سطح خرد راهکارهای مرتبط با کیفیت فضای شهری، سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی و طراحی در راستای راهکارهای زیر صورت گیرد، پیشنهادها در ابعاد کیفیت فضای شهری، پیشنهادت کالبدی-اکولوژیک، پیشنهادت مرتبط با مفاهیم فردی-شخصیتی، پیشنهادت سیاسی-مدیریتی، پیشنهادت ادراکی-معنایی، پیشنهادت اجتماعی، پیشنهادت فرهنگی-اقتصادی و پیشنهادت مرتبط با مفاهیم ذهنی می‌باشد.

^۱. Talented

جدول شماره (۸): پیشنهادات پژوهش

پیشنهادات	ابعاد
<p>- عدالت فضایی (همه شمول بودن فضاهای شهری)</p> <p>- تنوع بالای فعالیت‌ها و کاربری‌های موجود در فضا</p> <p>- ارتقای امنیت فضا (دارا بودن نور طبیعی در روز و نور مصنوعی مناسب در سایر اوقات)</p>	<p>ارتقا کیفیت فضای شهری</p>
<p>- دسترسی مطلوب به فضای سبز جهت ارتقای شادی و رفاه ساکنین و به ویژه سلامت روانی به علت کاهش سطح استرس و بهبود خلق و خوی و سلامت فیزیکی به علت افزایش فعالیت‌های فیزیکی</p> <p>- برنامه‌ریزی و طراحی زیرساخت‌های دوچرخه سواری به عنوان سوخت پاک و کاهش آلاینده‌های محیطی، یافته‌ها نشانگر تأثیر مستقیم دوچرخه سواری بر احساس شادی شهروندان در فضاهای شهری می‌گردد.</p> <p>- ارتقا آسایش اقلیمی محیط از طریق درختان سایه‌دار در فصل گرما و طراحی فضاهای سر پوشیده مناسب اقلیم سرد شهر، به گونه‌ای که بتواند زمان حضور پذیری شهروندان در فضاهای شهری را افزایش دهد.</p> <p>- ارتقا کیفیت مبلمان محیطی، یافته‌های پژوهش نشانگر این است که مبلمان محیطی شامل روشنایی در شب، وجود نیمکت‌های نشستن، کف‌پوش مناسب، نمای ساختمان‌ها و مغازه‌ها، پاکیزگی محیط، دسترسی به سرویس بهداشتی، نشستن بر لبه‌ها، آب‌نما و آثار هنری در شهر و وجود رستوران‌ها و کافه‌ها می‌باشد. شادی نه تنها از خود شخص، بلکه از عناصر محیطی که بر احساس شادی فرد تأثیرگذار هستند شکل می‌گیرد.</p> <p>- ارتقا کیفیت زندگی شبانه و کاربری‌های ۲۴ ساعته در محیط</p>	<p>کالبدی - اکولوژیک</p>
<p>در حوزه مفاهیم فردی - شخصیتی محیط و فضای شهری باید به گونه‌ای طراحی و برنامه‌ریزی گردد که به ارتقا عزت نفس و خود شکوفایی شهروندان کمک کند، هم‌چنین فضای شهری باید به گونه‌ای باشد که با ارتقا مشارکت‌پذیری و اعتماد متقابل شهروندان و نیز ارتقا حس هم نوعدوستی، به ارتقا سطح هویت جمعی و شادی شهروندان کمک نماید.</p> <p>در حوزه مرتبط با ابعاد سیاسی - مدیریتی باید راهکارهای پیشنهادی با هدف سیاست‌گذاری‌های کلان در جهت افزایش رضایت-مندی شهروندان از عملکرد مدیریت شهری صورت گیرد که می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:</p>	<p>مفاهیم فردی - شخصیتی</p>
<p>- افزایش عدالت و دموکراسی</p> <p>- کاهش فقر</p> <p>- برنامه‌ریزی ویژه در راستای آموزش</p> <p>- ایجاد فرصت‌های شغلی</p> <p>- توجه به نقش بخش خصوصی در توسعه</p> <p>- برنامه‌ریزی در راستای تمرکززدایی</p> <p>- افزایش مشارکت سیاسی شهروندان</p> <p>- توجه به شادی در برنامه‌های کلان</p>	<p>سیاسی - مدیریتی</p>
<p>- در زمینه مفاهیم ادراکی - معنایی مهم‌ترین پیشنهادی که می‌توان در راستای ارتقا شادی و نشاط اجتماعی در فضاهای شهری پیشنهاد داد توجه به ارتقا سرزندگی و انعطاف‌پذیری محیط برای تنوعی از افراد به ویژه کودکان، سالمندان، جوانان و تبدیل شدن فضا به پاتوق فعالیت و حضورپذیری و انجام فعالیت‌های فرهنگی، به گونه‌ای که محیط نقش آموزشی برای افراد فراهم کند.</p> <p>- ترغیب به فعالیت در فضای شهری: مکان عمومی باید فراهم کننده انواع فعالیت‌ها (بازی، استراحت، پیاده‌روی، غیره)، مناسب فعالیت‌های ژیمناستیک یا تجهیزات کوچک یا یک فضای معین باشد. فعالیت‌ها باید مناسب تنوعی از گروه‌های سنی با طیف متنوعی از کاربران در دوره‌های زمانی مختلف سال باشد. وجود فعالیت‌های ورزشی زمینه‌ساز حضور سایر فعالیت‌ها در مکان می‌شود و بر جذابیت و سلامتی فضا می‌افزاید.</p> <p>- برقراری ارتباط با فضا و ارتقا تمایل به ماندن در فضا، با حذف موانع محیطی و ارتقا رویدادمداری و مشارکت اجتماعی شهروندان.</p> <p>- هم‌چنین فضای شهری بایستی با کاهش آلاینده‌های هوا، کاهش آلاینده‌های صوتی، ارتقا فضای سبز، ارتقا زیرساخت‌های پیاده-مداری و دوچرخه سواری، ارتقا رویدادهای جمعی شاد به کاهش سطح اضطراب و عصبانیت در محیط شهری کمک نماید.</p> <p>- ارتقا خاطره انگیزی فضا، هویت مکان و ویژگی‌های غیرملموس سایت و محیط پیرامون در فضای عمومی موجود باشد. هویت</p>	<p>ادراکی - معنایی</p>

مکان همان طور که کوین لینچ بیان می‌کند مجموعه‌ای از مشخصاتی است که مکان را خاص و قابل تشخیص می‌سازد که با عناصر شهری و معماری (عناصر ملموس) و عناصر مربوط به ادراک مشخص می‌شود. یک منظر که محیط را به یادماندنی و خاطره انگیز کند، می‌تواند پیش از عناصر معماری در آفرینش احساس مثبت اثرگذار باشد. هم‌چنین هماهنگ‌سازی مکان با عناصر بیرونی و پیرامون در ارتقا این هویت مکان مهم است.

در زمینه ابعاد ذهنی پیشنهادی که می‌توان در راستای ارتقا شادی شهروندان در فضاهای شهری پیشنهاد داد فراهم کردن زمینه‌ای برای خودشکوفایی شهروندان می‌باشد، به گونه‌ای که شهروندان به ویژه کودکان امکان بروز توانایی‌های خود در محیط شهری را داشته باشند و از سوی دیگران مورد تأیید قرار گیرند که می‌توان به مواردی هم‌چون مسابقه‌های فرهنگی- هنری در محیط، امکان رویدادهای موسیقی به ویژه برای سنین کودکان و نیز فعالیت‌های فردی چون ارتقا روحیه ایثار، لذت بردن از شغل و ارتقا سطح خواب و استراحت افراد می‌باشد.

درواقع مفاهیم ذهنی می‌تواند زمینه‌ساز ارتقا شادی لحظه‌ای و نیز در بلندمدت سبب شکوفایی و شادی بلندمدت شهروندان گردد. لحظه‌ای‌ترین و مستقیم‌ترین نوع شادی شامل احساسات، احساس لذت و خوشی می‌باشد و به صورت شادی هدونیک تعریف می‌شود، این نوع شادی طول زمانی متفاوتی دارد. این نوع از شادی با سنجش فعالیت مغزی و نیز ارزیابی‌های شادی در زمان کوتاه قابل اندازه‌گیری است.

مفاهیم ذهنی

هم‌چنین شادی بلندمدت از طریق ارتقا لحظات شاد در زندگی و توجه به سلامتی، استقلال و آزادی، هدف زندگی و موفقیت‌های فرد قابل‌دست‌یابی است.

مجموع راهبردهای فوق زمینه لازم برای دست‌یابی به شهر شاد و در مرتبه بالاتر جامعه شاد را فراهم می‌آورد. همان گونه که در ابتدای پژوهش مطرح شد سطوح سه‌گانه ذکر شده و به ویژه سطح خرد و میانی در ارتباط مستقیم با یکدیگر هستند و راهبردهای ارتقا کیفیت فضاهای شهری به عنوان زیر مجموعه‌ای از راهبردهای فرهنگی- اجتماعی و مدیریتی- سیاسی ارائه می‌شود. در عین پیوستگی و اثرگذاری متقابل این راهبردها، حوزه مفهومی شادی به گونه‌ای است که اقدامات بخشی در هر سطح هم می‌تواند بر شادی شهری مؤثر باشد هر چند که در انسجام و پیوستگی اقدامات سه سطح مطرح شده می‌توان به نتایجی بهتر دست یافت.

تعارض منافع

«بنا بر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هر گونه تعارض منافع بوده است.»

منابع

1. AMBREY, C. and FLEMING, C. (2013). 'Public Greenspace and Life Satisfaction in Urban Australia', *Urban Studies*, 51, 446, P.p: 1290-1321.
2. Amirkafi, Mehdi; Zare, Behnam (2012). Investigating the effect of social capital on happiness (case study: Kerman city). *Social and Cultural Strategy*, 2 (5), P.p: 41-77.
3. Ballas, D. (2013). "What makes a 'happy city'?" Department of Geography, University of Sheffield, Winter Street, Sheffield S10 2TN, United Kingdom: *Cities*, Vol. 32, P.p: 39-50.
4. Bostic, Terence & Ptacek, J. T. (2001). Personality factors and the short-term variability in subjective well-being, *Journal of happiness studies* 2: 99, P.p: 355-375.
5. Costanza, R; Fisher, B; Ali, S; Beer, C; Bond, L; Boumans, R. & Gayer, D. E. (2008). "An integrative approach to quality-of-life measurement, research, and policy". *SAPI EN. S. Surveys and Perspectives Integrating Environment and Society*, 1 (1).
6. Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American psychologist*, 55 (1), P: 34.
7. Diener, E; Oishi, S. & Lucas, R. E. (2004). Personality, culture, and subjective wellbeing: Emotional and cognitive evaluations of life. *Annual review of psychology*, 54 (1), P.p: 403-425.
8. Dolan, P; Layard, R. & Metcalfe, R. (2011). Measuring subjective well-being for public policy.
9. Easterlin, R. A. (2003). "Explaining happiness". *Proceedings of the National Academy of Sciences*, Vol. 100, No. 19, P.p: 11176-11183.
10. Eysenck, H. J. (1990). *Happiness, Fact and Myths*, London, Lawrence Erlbaum.
11. Florida, R. (2008). "Whos Your City?" Basic Books.
12. Frey, B. S. & Stutzer, A. (2002). *Happiness and Economics: How the Economy and Institutions Affect Well-Being*. Princeton, NJ.
13. Habibpour Getabi, Karam; Safari Shali, Reza. (2012). *A comprehensive guide to the use of SPSS in survey research (quantitative data analysis)*, Tehran, Motafkaran-Loya.
14. Hataminejad, H. and Mohammadi Kazemabadi, L. (2016). Measuring satisfaction with quality of life indicators in new cities (case study: new city of immigrants). *Geographical Survey of Space*, 7 (23), P.p: 53-68.
15. Islam, G; Wills-Herrera, E. & Hamilton, M. (2009). Objective and subjective indicators of happiness in Brazil: The mediating role of social class. *The Journal of social psychology*, 149 (2), P.p: 267-272.
16. Landry, Charles. (2008). *Artists and Places (CABE)*.
17. Layard, R. (2005). *Happiness is Back*." *Felicidade e Políticas Públicas*, 39.
18. LEE, A. C. K. and MAHESWARAN, R. (2011). 'The health benefits of urban green spaces: a review of the evidence', *Journal of Public Health*, 33, 22642, P.p: 212-222.
19. Lu, L; Gilmour, R. & Kao, S. F. (2001). "Cultural values and happiness: An East-West dialogue". *The Journal of Social Psychology*, Vol. 141, No. 4, P.p: 477-493.
20. Lucas, R. E. & Gohm, C. L. (2006). Age and sex differences in subjective well-being across cultures. *Culture and subjective well-being*, 3 (2), P.p: 91-317.
21. Lyubomirsky, S; Kennon M, Sheldon. and Schkade, D. (2005). Pursuing happiness: the architecture of sustainable change. *Review of general psychology*, Vol. 9, No. 2, P.p: 111-131.
22. MAAS, J; VERHEIJ, R. A; GROENEWEGEN, P. P; DE VRIES, S. and SPREEUWENBERG, P. (2006). 'Green space, urbanity, and health: how strong is the relation?', *Journal of Epidemiology and Community Health*, 60, 22657, P: 587.

23. McMahon, D. M. (2006). "Happiness: A History", New York, Atlantic Monthly.
24. Montgomery, C. (2007). "From living hell to living well". Globe and Mail.
25. Montgomery, C. (2013). "Happy city: transforming our lives through urban design". Macmillan.
26. Mousavi, M. (2013). Happiness: Theoretical approach and experimental finding, Tehran: Tissa.
27. National Research Council. (2002). "Neem: a tree for solving global problems". The Minerva Group, Inc.
28. Nisbet, E. K; Zelenski, J. M. & Murphy, S. A. (2011). Happiness is in our nature: Exploring nature relatedness as a contributor to subjective well-being. Journal of Happiness Studies, 12 (2), P.p: 303-322.
29. Orojnia, P. (2013). "Happiness in Iran old wisdom and its impact on Islamic iran", tarikh va tamadon eshlami journal, no1, pages 23-39. [in Persian]
30. Pringle, Sofie; Guaralda, Mirko. & Mayere, Severine. (2019). Urban environment characteristics and their implications on emotional happiness and well-being: Proposal of a theoretical and conceptual framework. In Jackson, S & Muffatt, L (Eds.) Proceedings of the 12th Liveable Cities Conference. Association for Sustainability in Business Inc., Australia, P.p: 33-66.
31. QIN, J; ZHOU, X; SUN, C; LENG, H. and LIAN, Z. (2013). 'Influence of green spaces on environmental satisfaction and physiological status of urban residents', Urban Forestry & Urban Greening, 12, 15844, P.p: 490-497.
32. Rhinehart, N. (2009). "Public Spaces in Bogota: An Introduction". The University of Miami InterAmerican Law Review, 40 (2), P.p: 197-211.
33. Samavati, S. & Ranjbar, E. (2017). The Effect of Physical Stimuli on Citizens' Happiness in Urban Environments: The Case of the Pedestrian Area of the Historical Part of Tehran, Journal of Urban Design and Mental Health; 2, P: 2.
34. Samavati, S. and E, Ranjbar. (2016). "Charles Montgomery's View of Happy City". Published at <http://anthropologyandculture.com>. [in Persian]
35. Samavati, S. (2016). Improvement the quality of happiness in Tehran historical context, urban design master thesis, Tarbiat modares university, faculty of art andarchitecture, supervisor: ehsan ranjbar. [in Persian]
36. Sepe, M. (2017). THE ROLE OF PUBLIC SPACE TO ACHIEVE URBAN HAPPINESS, Urban Regeneration and Sustainability, Vol. 96, P.p: 364- 373.
37. SERESINHE, C. I; PREIS, T; MACKERRON, G. and MOAT, H. S. (2019). 'Happiness is Greater in More Scenic Locations', Sci Rep, 9, 22571, P: 4498.
38. SULLIVAN, W. (2014). Attention restoration and stress reduction: Two mechanisms underlying the health benefits of exposure to green spaces.